

De vertraagde tijd

Revanche van de geest als filosofie van de toekomst

Arnold Cornelis

Samenvatting:

'De vertraagde tijd' is het filosofisch zelfportret van de mens bij de eeuwwisseling. De klacht over de steeds hogere werkdruk en over stress toont hoe we gevangen zitten tussen twee definities van tijd: de tijd van de externe sociale klok en de tijd van de interne klok, het verborgen programma van zelfsturing en ontwikkeling in ieder mens. Als de externe klok steeds sneller loopt, is aanpassing aan de eigen interne klok een catastrofaal leerproces, want hoe sneller je interne klok, hoe korter je leeft, hoe minder je leert, minder mogelijkheden je ontwikkelt en hoe minder geluk je ervaart. Want hoe meer tijd, hoe meer mogelijkheden hoe meer mogelijkheden hoe meer geluk. Aan de limiet vernietigt de externe klok ons intern zelfsturingsysteem wanneer het tikken tot nul wordt gereduceerd, omdat we voor nadenken geen tijd meer hebben.

De filosofie van 'De vertraagde tijd' ontwikkelt een totaal andere visie, een logische omkering. Niet de interne klok is afhankelijk van de externe, het is omgekeerd. De culturele relativiteit van de tijd sluit aan bij Einstein, maar breidt de gedachte uit tot de cultuur en de menselijke geest. Hoe hoger de snelheid, hoe trager de klok: als de snelheid maximaal is, dan staat de klok stil. Hoe sneller de wereld verandert om ons heen, dus hoe sneller de kloksnelheid van de computer en van de externe sociale tijd, hoe meer we onze interne klok moeten vertragen, anders verliezen we ons zelfsturend vermogen en ontwikkelen we angst, boosheid en verdriet. Die emoties worden nu als ziekte beschouwd, maar het is achterstallig kennisonderhoud, er wordt uitgespaard op zelfkennis, op mensenkennis en op filosofie en sociale theorie van de kennis, terwijl de hele maatschappij op kennis en leren steunt.

Hier ligt een nieuw kennisprobleem, bij de overgang naar de volgende eeuw; want aan verandering die komt van buitenaf gaat ieder kennissysteem ten gronde. Pas wanneer we de verandering begrijpen en om kunnen zetten in zelfsturing blijven we gezond. Dat geldt ook voor besturen en management van grotere systemen en van het nieuwe Europese denken en het denken van de wereldorde als systeem. De technologie heeft de weg vrijgemaakt voor de revanche van de geest, als vermogen tot zelfsturing en tot communicatie. 'De vertraagde tijd' is een revanche van de geest, die inzicht en communicatie voortbrengt inzake waarden en ethiek, als filosofie van de toekomst.